

א. —
 בשנת תר"ע דפקתי על שער ספי
 רותנא — בית ביאליק באודיסה —
 ונענית, כרבים, בפנים מאירות ובי
 הקיפה נכונה. יש ונימוסי הבריות
 בימים ההם נראים לי כעת כמדהש
 פליאה: הותם כל ישראל הברים או
 כל אנשים אחים טבוע עליהם, בא
 נעד אלמוני לברך גדול וסר לבית
 המשורר, שהוא בעל שם גדול ודוד
 שני מרובים ואף מרדונו מרובות
 מאד, ובידי הנער מנילת כתובה, שבי
 שעת קריאתו אותה בקול באזני שופ
 סו נראית לו נופו עלובה וסלוקלה
 לאין שיעור, אולם אותות החיבה
 ידבריו העידוד של הגדול המשיב
 הוקמים את הכשולן הגלוי למקור
 נהמה וקורת דרוח. וסמוכה לקריאה
 שיחה בדבר איש אל דעהו, ולא עב
 דו ימים מרובים והנער נכנס כמקורב
 גמור למחיצתו של זה, שרבים מהפ
 יים את קרבתו. הבית מספר 9
 גהלים ארנאוטסקה הקטנה נעשה לי,

המחוסר בית, מעין ביתאב דוהני.
 וכיוון שדרך ביאליק שאינו אוהב לה
 לך יחודי והוא שמה על כל בן-לוי
 — זוג אונים בלשונו — המודמן לו
 ברחוב, כפי דרושו על הפסוק „אשר
 קרך בדרך“ והוא טופלו לעדו ואינו
 מרפה היסנו עה מהון הפצו, הדי
 המקרה שאינו כלל מקרה מזמן לי
 לעתים תכופות שעת כושר ליארה
 להכרה אל ביאליק בדרך לבית הדי
 פום שברחוב באזרנית, שהיא מהלך
 ובא לשם מדי זום ביומו כמועדים
 קבועים, או בכל דרך אחרת של עסק
 ושל טיול לא כל שכן. עריבה חברתו
 של ביאליק ושכר הליכה בערה שיחתו
 הישופעת הכמה והריפות, ישנתפרסמה
 שנים לאחר מכן בשם ביאליק שבעל
 פה. יומעלה יתירה לשיחתו בזמן
 ההוא: רעננות הראשית, הן הבכור
 דים. זה רק נפתח המעין. עוד התחיה
 מרובה מן הבטחון, הברקים שכיחים
 מן הרעמים, דות האגדה לא נכבלת
 עדין כמוסרות החלכת, קורטוב הפקד

מ ע ש ה ג ד י
 (מתוך „פרקי ביאליק“)
 פוק, המלפף את שיחו, אוצל לחן
 מדברותיו מתוקות ותיבה, משונה לכל
 משפט ופסוק משלו צורה של שבריר
 אלנבישי, שקדני האור משתקפות בו
 בתועפות חנים ומראות, שאין דוג
 מתם בשלם, יהוא שנותן לו לב פתוח
 לדבריו הזולת ועושה עתים את הדבר
 הותיק למאוזן בדוק ומנוסה.
 ביאליק כרתובות אודיסה הוא גו
 שא לעצמו, הגיעו בעצמנם: כרך
 גדול רובו גווים, ואף תושביו היתר
 דיים נמשלו כגויים נדמו: שפת הגוי
 בפיהם, מנהגי נכרים בודיתם וכל הדי
 ליכם של עם לועז, ואילו המשורר
 העברי, היושב בתוך העם הזה, נודע
 בשערים ורוב עובדים ושבים בתנועות
 סבירים אותו פנים אל פנים, אף מלי
 ויים אותו במבטי היבה והוקרה, והי
 לא אין פלסתר פניו עינוך כעלם
 המשורר ואין לו בלבושו ולא בהילי
 בו שום אהת ומראה, המעידים עליו,
 כי מוצאו משבט הפייטנים או שהוא
 נפלה במשחו מאדם מן השוק. ביא
 ליק מטבעו סולד ממבטי הבריות;
 פגיעתם מערה עליו מבוכה, מבבללתו
 בדבורי ובהנענותו ונודמת לו פיר
 זר הדעת מכל הבחינות. כאופן זה
 עמדתי עוד מנערותי על הסיטרא אה
 דא של התהלה. המפורסם, כישהוא
 יוצא לשוק, על כרתו אינו עוד אדם
 מן השוק. הוא נושא עליו הותם ההפ
 יליה; שמו מהלך לפניו; מעללו ואף
 מהללו מכרוזים עליו בקולריקולות;
 אין הוא עוד של עצמו בלבד, אלא
 קנין הקהל. לא לו הרגשת הנחת והי
 נועם של המצניע לבת. הוא מופקר
 לפרהסיה. ומכך משתלשלות ויוצאית
 מוט את מקלו סידו, זה מטפס ועולה

גברא דבא. מן הדין שיתנהג ככל כתלי
 מיד חכם נמר, יהיה לבושו מתוקן,
 הילוכו מתון, דיבוריו שקולים ותנוד
 עיתו מדודות. ביאליק בנוהג הפרטי
 לא יכול ואף לא רצה להיות מורד
 ושוקל. עול דרך ארץ נפל עליו כמשא
 כבד וההתייענותלראות היתה למורת
 דהון, ואולי אף דבר זה הגביר בו
 את הצורך בבן-לוייה ברשות הרבים.
 בנודל פרסומו בין הגדולים בן הוא
 מסובל גם על עדת הקונדסים תושבי
 החוב מגורו ושל הרחובות המיצרניים
 לו. כיון שביאליק יורד במקלו מעל
 מדרגות ביתו מיד מתלקטים סביבו
 הישובים לגיליהם, השטופים במשה
 קיהם כהצדו ובהצרות הסמוכים, ומתי
 חילים להתעסק יעמו במשמע המקובל
 בשפת ילדינו בארץ. זה מתקש להשי
 מוט את מקלו סידו, זה מטפס ועולה

על גבי שכמו, זה קופץ למרוט לו את
 שפמו וזה שולח יד אל כובעו או
 מתחצף להניעו להתנוששות. בתרד
 עות ובמצחלות יפנישוהו ובצוהות
 עליוות ילווהו מביתו להצד ומחצד
 לרחוב. וכרחוב יש לו קהל גדלים
 מיעלו המהרפקים עליו ומתלתישים
 עמו וסופנים ממנו צביטות ולטיפות.
 עתים אף המבוננים, שכני המקום או
 העובדים ושבים, נצבים להתבולן
 כמהזה כיצד ביאליק המעורב עם ספי
 ליא עושה מעשי קונדס ומקפץ ומתי
 כופף בהעיוות משונות ופושט ידיו
 כנדוד התינוקות לערוך עמהם קר
 בות. הקהל מסתכל בתחיה מהולה
 חמדת הערצה, כאומר: „ראו את המ
 שורר בעולמם של התינוקות והנה
 שכינת הילדות שורה עליו!“ גדולה
 מזו: הוא מפרש את מעיני הנערות
 של המשורר ברשות הרבים כמין ענין
 שמישמעו גלוי רק ליודעיהן ושהוא
 גופו מכבשונו של הפיוט. ומעשה בעו
 יינודמנת למחיצת התינוקות ישעה זו

עצמה שהיה נטוש הקרב בינם לבין
 המשורר. דאח ביאליק עז, עזב את
 קהל הילדים ועלה לרכב על העז לקול
 מצחלותיהם של הקונדסים. אף המי
 בוגרים, עדידאיה למעשה זה, פנחו
 בקול צוחל: „אי, ביאליק! נפלא!
 נפלא!“ קריאות ההתפעלות הטילו
 דגש הכוונה בעשית לפי תומה וגדמו
 לכתן הדעת על מה שהנו הוא בהיסח
 הדעת. ביאליק נתעורר לפתע, העיף
 מבט גבוך מסביבו, פרש והלך מן
 המקום בפסיעות מהירות בכיוון
 לסימטה צדדית. הלך על ידו סתרוש
 ומרובו, לאחד מכן, משיצאנו מהיישג
 דאיה של הקהל, האט את מהלכו,
 נפנה אליו במבט תהה ואמר:
 — רואה אני בך, בהוד, שלא היה
 ניהא לך מכל הענין. הפסתי בפלי
 קלתי. ילדות נכנסה בי. מה? על עז
 טפסתי בשוק. ראיתך... ראיתך.
 פניך נתכרכמו ממראה עיניך. שטות
 עשיתי. יכל זה למה? — הפסתי לא
 הר ישחות של יתיקה קלה — משיג

שאוהב עזים אני. עז לאו דווקא, כל מה שהוא בנדר בני צאן קרוב ללבי. אם עז, אם גדי, אם ישה, אם כבשה כשרה, תלה בי את מבטו. משל תלה אותו לא בי אלא עלי בדרך שתולים דברימה על זו או קולב. לא היה מנהגו לשלשל כך מבט במישרים אלא לעתים נדירות ביותר. אולם פגע בכך מבט ממין זה היה זה מבט כפולדשמונה, הנזקב ויורד ואינו פוסק, דומה, המד בט שניתק מן העין נעשה הוא גיפו עין לעצמה ואף הוא שולח מבטים ובנימבטים, המשתלשלים זה מתוך זה.

מענין — פתח ואמר ביאליק — מוצא אתה דבר ודיבור, עצם ושם עצם — ללמדך שהם היינו הך. המלה ומלבישה את המושג נושאת בחובת לא רק את הכנו של המושג אלא את משאתו כולה. טעם בעיקר, דמות בנף והרפור מסנה לנו את הדגשת הדבר ממש. יש בני אדם המקבלים התפעלות מהמלה פרה וביעון שהם פורשים בשמו של זה הריחם מעלים על עצמם כאילו בא ריחו לתוך קרבה ומהיה נפשם, ואל יהא הדבר הזה

קל בעיניך. למלים יש טעם, חיות יש בהן וריח נודף מהן. ואילו הפרה, אפילו היא כתוב בספר, נותן ריח טוב באפינו. ושמע, בחור, כלום לא נתעוררת פעם להרגיש, שהמלה רח מים לכשעצמה, בעלילי אותיותיה, בכל אות ואות שבה ובצירוף כולן יחד, פורטת על הנימים הרבים שבר לבנו ומשוועת רחמים? מה? רואה אני כך, בחור, ישנך בנידון זה בדעת אחת עמי, ואילי משים כן הנך משך פיל עינים, שלא אראך בקלקלך, שאף אתה עונה אמן אחרי דבבי. לא כן? ובלחישה אני לך — וביאליק לחש לי באמת לתוך האוזן — די לי לבטא את המלה שה ומיד נכמד רים דחמי בקרבי. זכרתי: משהנעתי בילדותי לפסוק, "לא תבשל גדי בחלב אמו" חשתי כאילו כבת אתה נפתחו כל הסברים בנפשי וענינות הרחמנות התחילי שופעים שם ללא קני אותה שעה הרחתי בלבי: כמה אכזרי האד דם! לא די לו לזה שהוא נוטל גדי מן האם הריהו שוחטו; שחטו ועדיין לא נחה דעתי עליו ותריוח מבשלו בחלב; ולא עוד אלא בחלב אמי דר קנה המלה גיין בני ובמה הוא וילל

וסובא ומרדה תענונות. שבע תועבות כלבו ועדיין אינו שבע. השחיתות האנושית. לכשעצמה אינה מבחילה כל כך כהתכנות שבדניש מהסין אותן לפני השחיתות ולאחריה ובשעת מעד שה קדמו לאכילה ולולילה הבישול, שפיתת הנזיד, עריכת האש, חטיבת העצים, כל המערכה כולה. המבשל גדי בחלב אמו מעיד על עצמו שהוא זולל ומבא בעולם אחד. מה? לא כן?

לא הרפה ממני עד שהבעתי לו במפורש את הסכמתי לדבריו. לאחר מכן הטח את מהלכנו מן הסימטה הצדדית לרחוב הראשי, הנטוי כנתיב ישר אל בית הרפוס ברחוב באזרניה פינת פישקינסקיה, ששימש כעת מתון הפצו; ולפי שהישי, כנראה, שמא ירוץ הדרך לפעילו מהר מדאי נעצר וסח שתולדמה בעמידה. ובה אמר: — וצא וראה כמה חכמה צפונה באוצר הלשון. דומה, כל מלה, כל שם, נותנים לנו בעצם צורתם את מלוא חכמם. גדי! אל תקרא גדי אלא גר, שם בן שתי אותיות בלבד. בתכלית הפצו. הוא הדין עז, שה שתי אותיות והן עולם מלא חיות, ענה, הרהר, בדיקת נפיש ודמיונות

עד ליציאת נשמת. פא סלקא דעתך ששם דבימלים היה תולם בריה כשרה וצנועה, רכה וחלשה, זו? ש—ה! — פלג מלה מנישמה. חפש שר הלי שון ולא מצא באמת מלה נאה לשה מן השפה, לעז מן העז, לגדי מן הגדי. אף הקיצור אינו ענין ללא טעם. בכל שהיצור עני כן ישנו מהקטן עליו ובכל שהוא גופו שתוקי כך ראוי הוא שישתקו עליו. אף הדג השתקן אינו אלא גדי בחיפוך האותיות. ובאמת אין דומם בגדי ובשה. בקושי הוא פו עה מ—ה. וצא וראה: כל בעליחיים יש לו מענה לישון משלו: זה מנרנר וזה מקרקר, זה שורק וזה תורק; הצי פור מצויצת, החמור נועד, הפרה גיד עה, התתול מילל, הכלב נוכח, הארדיה שואג, אפילו האלם שבברואים מחבל החבולות להכריז על עצמו בקולו קולות כי הוא מד פליגי חי וקים בעולם, שלא יסוחו תלילה דעת ממציא אותו. כל נכרא הוא כליומר, אחד סוהב עמו תוף או מצלתיים, ואחד כל גופו עשוי כמצלצל, כתבנית השיר פד או כעורת התליל. אותו תרנגול כמה הוא מכלה נפשו ביגון ובחשכה ובמה הוא עובד ומטבח כשכיר לילה

לעתותי הכוקר שיינתן לו הרשאה לפדסם את טיבו בעולם על ידי קרדי את קוקרדוקא. כל הבחמות והחיות הן מקהלה אחת. זו במפוחית זו במישך רוקית, זו בחליל וזו פורטת על נבל, זו תוקעת תקיעה קטנה זו תקיעה גדולה, בפז או בשלשלת. אף יצור קטן ונקלה יזה, שאין לו לכאורה כוח רב בפה, משום שהוא במהילה חלש מאוד, הזוב הלוח, כיון שאינו יכול להטיל את מרותו ביהדות מתקהל לצבא גדול ומדעיש את האזנים בזמד וזמו. הוא מתפלל את תפילת השעמים שלו בצבא ותופך את הקול דממה דקה שלו למין שאנת אריה. רואה אתה: עמוד העולם הוא עמוד המור דעות לכל בריה להוסה לפדסם את שמה וטיבה, אף עמוד התפלה, וכל הברואים חונים וכליומרים ישכפל תדועה מצלצלים, מי מקנו ממרומי הנג, מי מתורג במעכה האדמה, מי מעל מדרוני ההרים, מי מרפתו ומארד וותו, קדמו שרים אחר נוגנים וכל אחד צועק: הנני! אולם בריה אחת יש שאינה צועקת על עצמה, שאינה מדעישת עולם במציאותה, שאין בה ישועון הגדלות של כשרון השיר,

שאינה נותנת אמרי שפר ואינה להור כה אחרי הפרסום, והוא הנדי. הבלחש שורש נשמתו. הוא חי בלחש, מלחך עשב בלחש, שותה את מימיו וחי את כל עצמו ללא אומר ודברים. ואם יש לו זמר משלו — והוסה על כל בריה שאינה מתוסרה ניגון משלה — הרי זה זמר הרושי, ללא מלים, אף ללא קול, המיה טהורה, פעיה כשרה, אף נשמתה בשעת שחיתה יוצאת בדממה נבטהרה. לא נטלה בריה צדקנית זו מתוך אוצד הקולות שום קול לעצמה. אבל זכו באמת שותק הנדי ואלם השפה? מה? לא, בחור. הוא שותק וקולו מספר מסוף העולם ועד סופו. מעיד אני על עצמי ששמעתי מקדמות ילדותי את קול השפה ימצוה ואינו פוסק. מכל התולדה נשמע את ניב השפה, את אלם שאמתו, את דעש הנזיר נו הדומם, את קריאת התגר העצורה שלו, הנוקעת ועולה עד לשמים. "הנה האש והעצים ואיה השפה לעולה" — אף פסוק זה כל אימת שאני בא אליו הוא מחלחל ונוקב עד לתהומה של נפש. איה השפה? מוסכם ומסובל שר שפה נועד מיששת ימי בראשית לחיות הקרבן. ואין אותה, אדם, הסד, אלא

שיומנו לך את השפה זו במקום. הנכת השפה לחיות, מוכן ומזומן לכל. עת צרה ולכל שעת שמחה, כי לבך נוצר. ביאליק שחה יצת בעיוןמהשגת ואמר: — שמע, בחור, שיה זה, כל כמה שהוא נראה צנוע ומתרוש, נושא בחור בו עולם מלא. וכסבור אתה, שהוא מתרוש באמת? אומר אני לך: הוא דפקן מאין כסוחו, מליץ נשנב, הוצב להבות. פיו אינו מדבר, אבל מבטו פולח לב. דומה, לכאורה, שהוא מנמד גם תמיד, חידר לכל תכלית. עלבונך נצחים ניבט ממבטו הכשר, התובע דין. הציץ בו ותראה שיש בו מעין דעת עליונה, רמזמה גלוי לו. ושלא על שום כך נתחייב שתיוקת עולמית, שלא יפטפט סידו של עולם — לחש לי ביאליק שוב לתוך האוזן ממש. — אכן, פרשת השפה מעסיקתני לעתים, ואני כל עיקרי דעיתי לספר לך לרגל עניננו סיפור מעשה בגדי. אלא ששעתו דחוקה לי הפעם. וסח גם שכבר הגענו אל המקום. "אל המקום" פירשני בית הרפוס ביאליקבדויעקן — ריחיים על צווד רה של המשורר. א. שטיינמן